

บูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาดน
ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด

The Integration of Theravada Buddhist Philosophical Principles in
The Personal Development of Higher Education Students
in Roi Et Province

พระเด่นชัย ยโสธโร (สุขพิพัฒน์) และอุทัย กมลศิลป์

PhraDenchai Yasotharo (Sukpipat) and Uthai Kamolsilp

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Mahamakut Buddhist University Roi-Et Campus

Corresponding Author, E-mail: nkhr3240@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาดน 2) ศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทกับการพัฒนาดน 3) บูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาดน และ 4) เสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาดน ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก (Review Literature) ผู้วิจัยมีการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน ซึ่งเป็นพระสงฆ์ที่มีความแตกฉานในหลักการพัฒนาดน โดยใช้หลักพุทธปรัชญาเถรวาท แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สังเคราะห์แล้วนำเสนอในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาดนเป็นกระบวนการที่ผสมผสานการพัฒนาจิตใจ ปัญญา และการปฏิบัติธรรมอย่างสมดุล โดยการฝึกฝนศีล สมาธิ ปัญญาตามหลักไตรสิกขา และอริยมรรค รวมถึงการพัฒนาจิตสำนึกและวิปัสสนา เพื่อเข้าถึงความจริงของชีวิต ซึ่งช่วยให้บุคคลเข้าใจตนเองและโลกมากขึ้น นำไปสู่ความสุขภายในและการหลุดพ้นจากความทุกข์
2. หลักพุทธปรัชญาเถรวาทมุ่งเน้นการพัฒนาดนผ่านการอบรมกายและจิต โดยใช้วิปัสสนากรรมฐานเพื่อให้เกิดปัญญาและเห็นความเป็นจริงตามหลักไตรสิกขาและภาวนา 5 ได้แก่ กายานุปัสสนา, เวทนานุปัสสนา, จิตตานุปัสสนา, ธรรมานุปัสสนา และสัพปุริสธรรม 7
3. การบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาดน ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในธรรมชาติของชีวิต การพัฒนาคุณธรรม และการฝึกฝนจิตใจให้มีสติและสมาธิ

ได้รับบทความ: 11 มีนาคม 2568; แก้ไขบทความ: 2 เมษายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 8 เมษายน 2568

Received: March 11, 2025; Revised: April 2, 2025; Accepted: April 8, 2025

การปฏิบัติตามหลักศีล สมาธิ ปัญญาจะช่วยให้พวกเขามีชีวิตที่มีคุณค่า สามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุขและสงบ

4. การเสนอองค์ความรู้จากบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาดน โดยใช้หลักพุทธศาสนาพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ ความคิด พฤติกรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งช่วยให้นักศึกษามีความเข้าใจในชีวิต การพัฒนาดนเองอย่างสมดุล มีจิตวิญญาณที่แข็งแกร่ง และสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จ

คำสำคัญ: บูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาท, การพัฒนาดน, นักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the theoretical concepts of self-development, 2) to study the principles of Theravada Buddhist philosophy and self-development, 3) to integrate the principles of Theravada Buddhist philosophy in self-development, and 4) Present knowledge about the integration of Theravada Buddhist philosophy in self-development. This thesis is a qualitative research by analyzing data from documents and related research (Review Literature). The researcher collected field data by conducting in-depth interviews with 10 qualified persons who are monks who are proficient in the principles of self-development using the principles of Theravada Buddhist philosophy. The data was analyzed, synthesized, and presented in a descriptive manner.

The research results found that:

1. The theoretical concept of self-development is a process that combines the development of the mind, wisdom, and the practice of Dhamma in a balanced way by practicing morality, concentration, and wisdom according to the principles of the Threefold Training and the Noble Path, including the development of consciousness and insight meditation to reach the truth of life, which helps individuals understand themselves and the world more. Leading to inner happiness and liberation from suffering.

2. Theravada Buddhist philosophy focuses on self-development through training the body and mind, using Vipassana meditation to gain wisdom and see the truth according to the principles of the Threefold Training and the

Fivefold Bhavana: Body Awareness, Feeling Awareness, Mind Awareness, Dhamma Awareness, and the Seven Noble Dhammas.

3. Integrating Theravada Buddhist philosophy in self-development helps to enhance understanding of the nature of life, develop morality, and train the mind to have mindfulness and concentration. Practicing the principles of morality, concentration, and wisdom will help them have valuable lives and be able to live happily and peacefully in society.

4. Presenting knowledge from the integration of Theravada Buddhist philosophy in self-development, using Buddhist principles to develop knowledge related to the mind, thoughts, behaviors, and social responsibility, which helps students understand life, develop themselves in a balanced way, have a strong spirit, and be able to live happily and successfully in society.

Keywords: Integrating Theravada Buddhist Philosophy, Self-development, University Students in Roi Et Province

1. บทนำ

สังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงรวดเร็วจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งผลให้แนวคิดและค่านิยมเบี่ยงเบนจากหลักศีลธรรม จริยธรรม มุ่งเน้นบริโภคนิยมและเศรษฐกิจมากกว่าการพัฒนาจิตใจ ก่อให้เกิดปัญหาสังคม เช่น ทุจริต คอร์รัปชัน ยาเสพติด ความฟุ่มเฟือย และขาดระเบียบวินัย ประชาชนและเยาวชนจำนวนมากละเลยคุณธรรมจริยธรรม ทำให้สังคมเน้นวัตถุนิยมมากขึ้น ส่งผลให้พฤติกรรมคนเสื่อมถอย วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมเลือนหาย ครอบครัวและชุมชนอ่อนแอ ปัญหาเหล่านี้เกิดจากการพัฒนาที่ขาดสมดุล มุ่งเน้นวัตถุโดยไม่ให้ความสำคัญกับศีลธรรมและจริยธรรม (ศูนย์คุณธรรม องค์การมหาชน, 2565)

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาผ่านสติและความเพียร โดยเน้นการพิจารณาสามัญลักษณะ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) เพื่อละอวิชชาและนำไปสู่ความรู้แจ้ง กระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับลีลาการสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งมี 4 ประการ ได้แก่ 1) สันทัสสนา อธิบายให้เห็นชัด 2) สมาทปนา จูงใจให้ปฏิบัติ 3) สมุตเตชนา ระวังให้มุ่งมั่น 4) สัมปหังสนา ทำให้เข้มแข็งและมีความหวัง ลีลาการสอนทั้ง 4 ประการ เป็น "เครื่องมือ" ที่ช่วยให้การบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาตนของนักศึกษาที่มีความเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิผล ผ่านกระบวนการ รู้สู่ปฏิบัติ มุ่งมั่นให้เกิดกำลังใจ สอดคล้องกับเป้าหมายสูงสุดของพุทธปรัชญา คือ การพัฒนาปัญญาและจิตใจ เพื่อนำไปสู่ความเจริญทางสติปัญญาและความสุขภายใน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559)

การเจริญสติปัฏฐานคือการใช้สติอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อนำไปสู่ความสงบ ความสุข และปัญญา โดยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐานสี่ ได้แก่ กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา เพื่อให้เกิดศีล สมาธิ และปัญญา ในการดำเนินชีวิต ชั้น 5 เป็นสิ่งที่นำไปสู่ทุกข์และสามารถพ้นทุกข์ได้ การเจริญสติช่วยให้เข้าใจเหตุปัจจัยของชีวิตตามความเป็นจริง ขจัดอวิชชา และนำไปสู่มรรคผล นิพพาน นอกจากนี้ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อจัดการอารมณ์และสิ่งกระทบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรส่งเสริมเครือข่ายการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาสติปัญญาของนักศึกษา เครือข่ายนี้จะเป็นขบวนการทางสังคมที่สร้างแรงบันดาลใจและบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้และปฏิบัติร่วมกัน (ศุภญ์คุณธรรม องค์การมหาชน, 2565)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาตนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยการบูรณาการพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาตนของนักศึกษาไม่เพียงแต่ช่วยให้พวกเขามีความเป็นเลิศทางปัญญา แต่ยังส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นพลเมืองที่ดี ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาตน
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทกับการพัฒนาตน
3. เพื่อบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาตนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด
4. เพื่อเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาตนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาโดยการมุ่งเน้นเลือกสัมภาษณ์ จำนวน 10 รูป ได้แก่ 1) พระพรหมวชิรโสภณ ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 10 (ธรรมยุต)/เจ้าอาวาสวัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง 2) พระสุชุมวาทเวที ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด/เจ้าอาวาสวัดบูรพาภิราม พระอารามหลวง 3) พระเทพวชิรวิมล, ดร. เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธรรมยุต)/เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง 4) พระญาณวิลาส ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธรรมยุต)/เจ้าอาวาสวัดป่าทรงธรรม 5) พระครูศรีธรรมपालคุณ รองเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธรรมยุต)/เจ้าอาวาสวัดป่าศรีโพธิ์ทอง

- 6) พระปริยัติธีรวงศ์ เจ้าคณะอำเภอเมืองร้อยเอ็ด (ธรรมยุต)/ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดบึงพระลานชัย 7) พระเมธีวัชรภรณ์, รศ.ดร.เจ้าคณะอำเภอศรีสมเด็จ (ธรรมยุต)/เจ้าอาวาสวัดป่าศรีรัตน 8) พระครูทิพย์ธรรมาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอหนองพอก (ธรรมยุต)/เจ้าอาวาสวัดผาพยอม 9) พระครูจิรวัดนาทร เจ้าคณะตำบลสวนจิก (ธรรมยุต) และ 10) พระครูพัฒนธรรมาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดเจติยชัยมงคล

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) หรือการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation observe)

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัย ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและวัฒนธรรมในชุมชน โดยใช้ แนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นเครื่องมือ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นจากประสบการณ์และความเข้าใจของตนอย่างเต็มที่ ทั้งในด้านความเชื่อประเพณี และบทบาทของหลักพุทธปรัชญาในชีวิตประจำวันการเก็บข้อมูลดำเนินการในลักษณะพบปะเป็นรายบุคคล ณ วัด ชุมชน หรือสถานที่ที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวก โดยผู้วิจัยใช้วิธีบันทึกเสียง ถ่ายภาพ (เมื่อได้รับอนุญาต) และจดบันทึกข้อมูลประกอบ เพื่อให้ข้อมูลมีความครบถ้วนและถูกต้อง

2. การเก็บข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล โดยการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น กิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมในชีวิตประจำวันของชุมชน เช่น พิธีกรรมทางพุทธศาสนา งานบุญประเพณีในท้องถิ่น การบำเพ็ญประโยชน์ หรือกิจกรรมวัฒนธรรมต่าง ๆ ผู้วิจัยปฏิบัติตนเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมจริง ควบคู่กับการจดบันทึกพฤติกรรม การปฏิสัมพันธ์ และบรรยากาศของกิจกรรม พร้อมทั้งถ่ายภาพและรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์และเชื่อมโยงกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการบูรณาการหลักพุทธปรัชญาในชีวิตของชุมชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรม

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาตนของนักศึกษา ระดับอุดมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

สำหรับการวิจัยเรื่อง บุรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาตนของ นักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

4.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาตน เป็นกระบวนการที่ผสมผสานการ พัฒนาจิตใจ ปัญญา และการปฏิบัติธรรมอย่างสมดุล ทั้งในด้านการฝึกฝนศีล สมาธิ ปัญญา ตามหลักไตรสิกขาและอริยมรรค รวมถึงการฝึกฝนจิตสำนึก การพัฒนาคุณธรรม และการ เจริญวิปัสสนาเพื่อเข้าถึงความจริงของชีวิต การบูรณาการหลักพุทธปรัชญานี้จะช่วยให้บุคคล มีความเข้าใจในตนเองและโลกภายนอกมากขึ้น และนำไปสู่การพัฒนาเป็นบุคคลที่มีความสุข ภายในและสามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ในที่สุด

4.2 หลักพุทธปรัชญาเถรวาทกับการพัฒนาตน มุ่งเน้นการอบรมกายและจิต ผ่าน วิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้เกิดปัญญาและเห็นตามความเป็นจริงตามหลักไตรสิกขา และ ภาวนา 4 ซึ่งช่วยพัฒนาตนให้อยู่ในกรอบศีลธรรมและก่อให้เกิดสุขภาพจิตที่ดี การเจริญสติ ปฏิฐาน 4 ประกอบด้วย 1) กายานุปัสสนา พิจารณากาย 2) เวทนานุปัสสนา พิจารณาเวทนา 3) จิตตานุปัสสนา พิจารณาจิต และ 4) ธรรมานุปัสสนา พิจารณาธรรม ซึ่งเป็นแนวทาง สำคัญในการพัฒนาจิต นอกจากนี้ สัปปริยธรรม 7 ได้แก่ การรู้หลักการ, ความมุ่งหมาย, ตนเอง, ความพอดี, เวลา, ชุมชน และบุคคล ล้วนเป็นคุณธรรมที่ช่วยให้บุคคลดำเนินชีวิต อย่างมีสติ ปัญญา และสมดุล

4.3 บุรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาตนของนักศึกษาระดับ อุดมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในหลักธรรมชาติของชีวิต การพัฒนาคุณธรรม การฝึกฝนจิตใจให้มีสติและสมาธิ รวมถึงการปฏิบัติตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อการพัฒนาในด้านจิตใจและพฤติกรรม ซึ่งจะช่วยให้พวกเขามีชีวิตที่มีคุณค่าและ สามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุขและสงบ ซึ่งการบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทใน การพัฒนาตนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด ไม่เพียงแต่ช่วยให้นักศึกษามี คุณธรรมที่ดี แต่ยังช่วยให้พวกเขาพัฒนาความสามารถในการเข้าใจโลกและชีวิตได้อย่างมีสติ และสร้างความสุขภายใน ซึ่งจะทำให้พวกเขาสามารถใช้ชีวิตอย่างมีความหมายและเป็น ประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างยั่งยืน

4.4 เสนอองค์ความรู้การบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาตน ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลัก IBCSBS MODEL (Integrated Buddhist Conceptual and Spiritual-Based System) เป็นโมเดลที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ ในการพัฒนาตนเองของบุคคล โดยเฉพาะในบริบทของการพัฒนาตนของนักศึกษา ระดับอุดมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด ภายใต้กรอบของหลักพุทธปรัชญาเถรวาท การบูรณาการ

หลักพุทธปรัชญาเถรวาทในกระบวนการพัฒนาตนของนักเรียนนั้นสอดคล้องกับ IBC SBS MODEL ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ดังนี้:

1. I – Integrated Buddhist Concept (หลักพุทธปรัชญาเถรวาท) การบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาตนของนักเรียนในจังหวัดร้อยเอ็ดเริ่มต้นจากการใช้หลักธรรมสำคัญในพุทธศาสนา เช่น ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และ อริยมรรค (Noble Eightfold Path) ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาใจและทักษะของนักเรียนให้มีคุณธรรมสูงขึ้น โดยเฉพาะการฝึกฝนในด้าน ศีล (การประพฤติที่ดี), สมาธิ (การฝึกจิตให้มีความสงบ) และ ปัญญา (การเข้าใจธรรมชาติของชีวิตและโลก) เพื่อเสริมสร้างจิตใจที่เข้มแข็งและมั่นคงในชีวิต

2. B – Buddhist Spirituality (ความศรัทธาในจิตวิญญาณพุทธศาสนา) การเสริมสร้าง ความศรัทธาในจิตวิญญาณพุทธศาสนา เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาตนของนักเรียน โดยการนำคำสอนในพุทธศาสนามาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การพัฒนาคุณธรรมในการศึกษา การทำงาน หรือการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การฝึกจิตให้มีสติในทุก ๆ กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนมีความเป็นตัวของตัวเองและสามารถจัดการกับอารมณ์และความคิดที่เกิดขึ้นได้ดีขึ้น

3. C – Conceptual Development (การพัฒนาความคิด) การพัฒนาความคิดของนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการพัฒนาตนเอง โดยการใช้หลักพุทธศาสนาในการฝึกฝนปัญญาและการคิดอย่างมีเหตุผล การเรียนรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ และการเข้าใจถึง ทุกข์ (Dukkha) ความไม่เที่ยง (Anicca) และการไม่มีตัวตน (Anatta) ช่วยให้นักเรียนเข้าใจชีวิตและสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีสติและรอบคอบ

4. S – Social Responsibility (ความรับผิดชอบต่อสังคม) ในฐานะที่นักเรียนเป็นสมาชิกของสังคม การมี รับผิดชอบต่อสังคม เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาตนเอง โดยการนำหลักพุทธศาสนาไปใช้ในการดูแลและสร้างสรรค์สังคมที่ดี เช่น การสร้างสันติภาพในชุมชน การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น และการร่วมมือในการแก้ไขปัญหาทางสังคม การใช้ชีวิตอย่างมีจริยธรรมและเมตตาในการทำงานและการติดต่อกับผู้อื่นเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม

5. B – Behavioral Change (การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม) การพัฒนาตนเองที่สำคัญที่สุดคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเกิดจากการฝึกฝนในด้านศีล สมาธิ และปัญญา พฤติกรรมของนักเรียนจะได้รับการพัฒนาให้มีจริยธรรม ความอดทน และความมุ่งมั่นในการทำงาน การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้จะช่วยให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณค่าทั้งในด้านการศึกษาการทำงาน และการร่วมสังคม

6. S – Spiritual Balance (ความสมดุลทางจิตวิญญาณ) การพัฒนาตนในแนวทางพุทธปรัชญาช่วยให้นักเรียนสามารถรักษาความ สมดุลทางจิตวิญญาณ ได้ ซึ่งการฝึกฝนจิตใจในหลักพุทธศาสนา เช่น การฝึกสมาธิ การมีสติในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยให้

นักศึกษา มีความสนใจและสามารถจัดการกับความเครียดหรือความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น การบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาด้านของนักศึกษา ระดับอุดมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดนั้น สามารถอธิบายได้ผ่านโมเดล IBC SBS MODEL โดยการใช้หลักพุทธศาสนาในการพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ ความคิด พฤติกรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งช่วยให้นักศึกษามีความเข้าใจในชีวิต การพัฒนาตนเองอย่างสมดุล มีจิตวิญญาณที่แข็งแกร่ง และสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาด้านของนักศึกษา ระดับอุดมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด อภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

5.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาด้าน เป็นกระบวนการที่ผสมผสานการพัฒนาจิตใจ ปัญญา และการปฏิบัติธรรมอย่างสมดุล ทั้งในด้านการฝึกฝนศีล สมาธิ ปัญญา ตามหลักไตรสิกขาและอริยมรรค รวมถึงการฝึกฝนจิตสำนึก การพัฒนาคุณธรรม และการเจริญวิปัสสนาเพื่อเข้าถึงความจริงของชีวิต การบูรณาการหลักพุทธปรัชญานี้จะช่วยให้บุคคลมีความเข้าใจในตนเองและโลกภายนอกมากขึ้น และนำไปสู่การพัฒนาเป็นบุคคลที่มีความสุขภายในและสามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ในที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ด้วยหลักวิปัสสนากรรมฐาน เป็นผลของสมาธิ ต่อสรีรวิทยาของร่างกายมนุษย์ การทำวิปัสสนากรรมฐานเป็นกระบวนการทางจิตใจที่มีผลการเปลี่ยนแปลงในระดับจิตสำนึกและจิตไร้สำนึก และมีผลต่อการทำงานทางสรีระที่อยู่นอกเหนืออำนาจจิตใจด้วย การศึกษาทางสรีรวิทยาช่วยทำให้เห็นความเชื่อมโยงของกายและใจเป็นองค์ประกอบของชีวิตเดียวกันที่แสดงออกในทางรูปธรรมหรือนามธรรม เมื่อมีการพัฒนาเทคโนโลยีการตรวจวัดมากขึ้น เช่น การตรวจวัดคลื่นสมอง ทำให้เห็นการทำงานของสมองในขณะที่เข้าสู่สมาธิความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาจึงมีมากขึ้น ด้วยการวิปัสสนากรรมฐานที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาแต่ละระบบความดันโลหิตและภาวะความดันโลหิตสูงสาเหตุสำคัญประการหนึ่งของความดันโลหิตสูง คือการมีความต้านทานของหลอดเลือดส่วนปลายสูงมากขึ้นจากการที่หลอดเลือดมีการบีบตัว กลไกการทำสมาธิภาวนาสามารถลดความดันโลหิตนั้นอาจเกิดได้หลายทาง ได้แก่ การทำสมาธิภาวนาช่วยให้กล้ามเนื้อขนาดใหญ่ที่กดอยู่บนระบบไหลเวียนโลหิตในร่างกายคลายตัวลง ทำให้หลอดเลือดต่าง ๆ สามารถขยายตัวได้มากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาพนาวาโร (ถ้ำกลาง) (2563) การพัฒนาจิตตามแนววิปัสสนากรรมฐานในสังคมยุค 4.0 ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาจิตใจ ซึ่งถือเป็นเรื่องที่สำคัญและเป็นกระบวนการพัฒนาแนวทางการดำรงชีวิตนั้นคือวิปัสสนากรรมฐาน คนที่มีความทุกข์ทางใจ ทุกคนไม่ว่าจะเป็นมหาเศรษฐี ดารา นักร้อง หรือ

นายกรัฐมนตรี ย่อมมีความทุกข์ทางใจไม่มากนักน้อย เพราะธรรมชาติของจิตย่อมมีการยึดมั่นถือมั่นในอารมณ์ จึงทำให้จมติด และปรุงแต่งอยู่กับความทุกข์ หากปล่อยวางไม่ได้ความทุกข์ก็เกิดขึ้นในจิตใจทุกครั้งที่เกิดความทุกข์ใด ๆ ย่อมเฝ้าตัวเองให้ได้รับทุกข์เวทนา และเป็นการทำลายสุขภาพทางกายไปด้วยพร้อมกันคนที่แสวงหาความสุขที่สูงกว่าความสุขที่ตนเคยมีซึ่งเป็นความสุขในการเข้าถึงสมาธิสุขของจิต จนกระทั่งถึงความสุขสูงสุดของมนุษย์คือ นิพพานสุข ฉะนั้นวิปัสสนากัมมัฏฐานจึงเป็นอุปกรณ์ที่มีคุณค่ามากแก่นุชนชาติในการพัฒนาจิตวิญญาณสำหรับยุคปัจจุบัน

5.2 หลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาตน มุ่งเน้นการอบรมกายและจิตผ่านวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้เกิดปัญญาและเห็นตามความเป็นจริงตามหลักไตรสิกขา และภาวนา 4 ซึ่งช่วยพัฒนาตนให้อยู่ในกรอบศีลธรรมและก่อให้เกิดสุขภาพจิตที่ดี การเจริญสติปัฏฐาน 4 ประกอบด้วย 1) กายานุปัสสนา พิจารณากาย 2) เวทนานุปัสสนา พิจารณาเวทนา 3) จิตตานุปัสสนา พิจารณาจิต และ 4) ธรรมานุปัสสนา พิจารณาธรรม สัมปยุตธรรม 7 ได้แก่ การรู้หลักการ, ความมุ่งหมาย, ตนเอง, ความพอดี, เวลา, ชุมชน และบุคคล ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาจิต ล้วนเป็นคุณธรรมที่ช่วยให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่างมีสติปัญญา และสมดุล ทั้งนี้เพราะว่า การนำหลักไตรสิกขา มาบูรณาการพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตดีงามถูกต้อง รู้จักทางในการดำเนินชีวิตดีงาม สามารถปรับเตรียมชีวิตในการเข้าสู่สังคม, การนำหลักอริยสัจ 4 มาบูรณาการบำบัดผู้ติดสารเสพติดเพื่อให้รู้และเข้าใจความทุกข์ทรมานอันเกิดจากการติดสารเสพติด การนำหลักสัมมปปธาน 4 มาบูรณาการส่งเสริมกำลังใจผู้ติดสารเสพติดเพื่อให้เห็นอานุภาพความเพียรในการลด ละ และเลิกสารเสพติด และการนำหลักพรหมวิหารธรรม 4 มาบูรณาการบำบัดผู้ติดสารเสพติดเพื่อให้รู้และเข้าใจความรักของคนในครอบครัวที่หวังดีอยากให้มีครอบครัวที่อบอุ่น และอยากให้อลด ละ เลิกสารเสพติดและกลับมาเป็นคนดีของสังคมสอดคล้องกับ พระมหาอินทร์วรงค์ อีสรรภณ (2562) การศึกษากระบวนการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา ผลการวิจัย พบว่า แนวคิดในการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการมีชีวิตอยู่และ ความคุ้มค่าทางด้านทรัพยากรบุคคล จำแนกออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ การประเมินกลุ่มเสี่ยง การช่วยเหลือกลุ่มเสี่ยง และการฟื้นฟูผู้พยายามฆ่าตัวตาย แนวทางการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา สามารถกำหนดกรอบและทิศทางโดยใช้หลักอริยสัจ 4 และ ประยุกต์ใช้หลักปธาน 4 เป็นแนวทางการดำเนินงาน คือ 1) สังวรปธาน การเฝ้าระวัง โดยอาศัยกัลยาณมิตร 2) ปหานปธาน การยับยั้ง-ลด-ละ 3) ภาวนापธาน การสร้างภาวะคุ้มกันด้วยการเห็น 3 อย่าง และความรู้ 3 อย่าง และ 4) อนุรักษนาปธาน การรักษาภาวะคุ้มกันให้เป็นแนวทางมั่นคงด้วยสติและสัมปชัญญะ

5.3 การบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาตนของนักศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและภูมิคุ้มกันทางสังคมในทุกมิติ เมื่อร่างกายได้รับการพัฒนาสมบูรณ์ ย่อมส่งผลให้พฤติกรรมภายนอกดีตามไปด้วย รูปลักษณะที่เหมาะสมสะท้อนถึงการมีศีลและการดำเนินชีวิตตามหลักศีลธรรม ส่งผลให้กาย วาจา ใจ สงบ สำรวม และไม่เบียดเบียนผู้อื่น นอกจากนี้ การพัฒนาจิตให้ผ่องใสและมั่นคงช่วยให้เกิดสติสัมปชัญญะ รู้จักควบคุมอารมณ์ และดำเนินชีวิตอย่างมีสติในทุกสถานการณ์ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาตนของนักศึกษาช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและภูมิคุ้มกันทางสังคม เนื่องจากการฝึกฝนตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา และอริยมรรคช่วยพัฒนาจิตใจและคุณธรรมของนักศึกษา รวมทั้งการมีทักษะในการปรับตัวในสังคมและการมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งทั้งหมดนี้จะทำให้เกิดความสุขสงบภายในและสามารถรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีสติ นอกจากนี้ ยังช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมและสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ยั่งยืน สอดคล้องกับ พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณ โณ) (2543) กล่าวว่า การฝึกจิตในพระพุทธศาสนาเรียกว่า ภาวนาหรือกรรมฐาน มีอยู่ 2 แบบ คือ 1) สมถภาวนาหรือสมกรรมฐาน การอบรมใจให้สงบขึ้นสมาธิและ 2) วิปัสสนาภาวนา หรือวิปัสสนากรรมฐาน การทำใจให้แจ้งเห็นจริงขึ้นปัญญา

5.4 องค์ความรู้การบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาตนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด สามารถอธิบายได้ผ่านโมเดล IBC SBS MODEL โดยการใช้หลักพุทธศาสนาในการพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ ความคิด พฤติกรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งช่วยให้นักศึกษามีความเข้าใจในชีวิต การพัฒนาตนเองอย่างสมดุล มีจิตวิญญาณที่แข็งแกร่ง และสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จ สามารถอธิบายได้ว่าเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับ จิตใจ, ความคิด, พฤติกรรม, และ ความรับผิดชอบต่อสังคม ผ่านโมเดล IBC SBS MODEL ซึ่งมีเป้าหมายให้เกิดการพัฒนาตนในทุกมิติ โดยการฝึกฝนตามหลักพุทธศาสนาไม่เพียงแต่ช่วยให้นักศึกษามีความเข้าใจในชีวิต แต่ยังช่วยเสริมสร้าง จิตวิญญาณที่แข็งแกร่ง มีความ สมดุล และสามารถ ใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับแนวคิดของ Seligman, M. E. P. (2002) ที่กล่าวว่าถึง การเชื่อมโยงกับการพัฒนาจิตวิญญาณของบุคคลให้แข็งแกร่งและการใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบูรณาการหลักพุทธปรัชญาในการพัฒนาตนของนักศึกษาผ่านการมีสติ, การปรับตัว, และการพัฒนาความสัมพันธ์ในสังคม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Carol Dweck (2006) ในงานวิจัยเกี่ยวกับ Mindset (ทัศนคติในการเรียนรู้) พบว่า การพัฒนา “ทัศนคติการเจริญเติบโต” (Growth Mindset) มีผลในการส่งเสริมให้บุคคลสามารถพัฒนาและปรับตัวได้ดีขึ้นในทุก ๆ ด้านของชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมในทางบวกตามหลักพุทธปรัชญาที่เน้นการฝึกฝนและการพัฒนาในทิศทางที่ดี

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. นำหลักสูตรการปฏิบัติธรรมไปประยุกต์ใช้กับการศึกษาอบรมเพื่อการพัฒนาในด้านอื่น ๆ อย่างเหมาะสม
2. นำแนวทางประยุกต์ใช้กับการบูรณาการกับความรู้เรื่องอื่นให้เหมาะสมกับ เพศ วัย และระดับศักยภาพพื้นฐานของกลุ่มคน
3. การปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐานสี่เป็นการพัฒนามนุษย์ที่ดีแนวทางหนึ่งแต่ทำไมคนถึงไม่นิยมแนวทางนี้เท่าที่ควร เนื่องจากแนวทางนี้พิสูจน์ได้ยากต้องหาวิธีการสร้างแรงจูงใจ

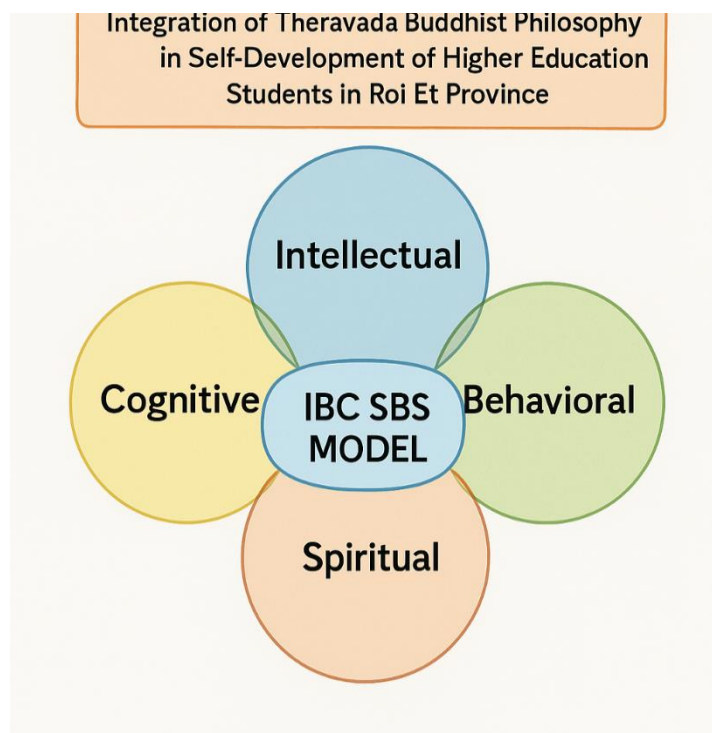
6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรจะมีการวิจัยโดยใช้แนวการปฏิบัติวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐานสี่ในสถานปฏิบัติธรรมที่อื่น ๆ
2. ควรจะมีการวิจัยในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้า และสงบร่มเย็น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือทำให้นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาตนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยสามารถสรุปเป็น “IBCSBS MODEL” โดยมีที่มาดังนี้ (1) IB = The Integration of Theravada Buddhist Philosophy Principles in The Personal Development of Higher Education Students in Roi Et Province หมายถึง บูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาตนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด (2) CS = Conditions of problems in Self-development of higher education students หมายถึง สภาพปัญหาการพัฒนาตนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้แก่ สภาพปัญหาความผิดปกติทางจิต (Problems with mental disorders) ปัญหาสารเสพติด (Substance abuse problems) ปัญหาการฆ่าตัวตาย (The problem of suicide) และ ปัญหาโสเภณี (Prostitution problem) (3) BS = Theravada Buddhist Philosophy in Self-Development หมายถึง พุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาตน ได้แก่ วิปัสสนากรรมฐาน (Vipassana meditation) ไตรสิกขา (Threefold) ภาวนา 4 (Phawana 4) สติปัฏฐาน 4 (Satipatthana 4) และสัพปุริสธรรม 7 (Sappurisadham)

ดังนั้น บูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนาตนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด จึงเป็นไปตามหลัก IBCSBS MODEL การพัฒนาตนเองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและนำเสนอองค์ความรู้เป็นไปตามแบบในบริบทปัจจุบัน คือ “IBCSBS MODEL” ดังแผนภูมิภาพข้างล่างนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ “IBCSBS” MODEL บูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการพัฒนา
ตนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด

เอกสารอ้างอิง

- พระมหาผล นาควโร (ถ้ากลาง). (2563). การพัฒนาจิตตามแนววิปัสสนากรรมฐานในสังคมยุค 4.0. *วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์*, 5(2), 162-175.
- พระมหาอินทร์วงศ์ อีสสรภาน. (2562). การศึกษากระบวนการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(2), 15-25.
- พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณ โณ). (2543). *การพัฒนาจิต ภาค 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). (2565). *ผลการวิจัยคุณธรรมของคนไทยประจำปี 2565*. เข้าถึงได้จาก file:///C:/Users/NB/Downloads/2561_04.pdf
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2559). *พุทธวิธีในการสอน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.watnyanaves.net/th/book-reading/313/5>
- Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The new psychology of success*. New York: Random House.
- Seligman, M. E. P. (2002). *Authentic happiness: Using the new positive psychology to realize your potential for lasting fulfillment*. Free Press.